Administrativní styl

- prakticky odborný, jednací, styl informativní a věcné komunikace při úředním styku
- funkce řídící, odborně sdělná, správní
- věcná výstižnost, srozumitelnost, stručnost, snadno a rychle vypracovatelné
- psané, připravené a promyšlené, vede ke stereotypnosti a schematičnosti
- **jazykové prostředky:** spisovný jazyk bez subjektivnosti, jisté formulace a šablony, termíny
- postup informační, popisný, někdy charakterizační

Útvary

- **úřední dopis –** oficiální prostředek písemného styku s úřady, sdělení věcné, stručné, přesné, citově neutrální, zdvořilé, obsahuje záhlaví (vlevo nahoře adresa odesílatele, pod ní adresát, věc, jednací číslo, místo, datum), vlastní text, závěr, formou je **žádost**
- **životopis –** věcné, stručné vystižení základních faktů, obsahuje osobní údaje, vzdělání, zájmová činnost, praxe, členství v organizacích, zdravotní stav, vlastnoruční podpis, místo, datum + přiloženy kopie dokumentů a průvodní dopis, moderní forma – **strukturovaný životopis –** heslovité
- **zpráva, oznámení**
- **inzerát**
- **zápis**
- **vyhláška**
- **oběžník**

Odborný styl

- styl odborných publikací, časopisů a učebnic
- funkce odborně sdělná, příp. vzdělávací
- styl vědecký, prakticky odborný, populárně-naučný
- **znaky**: věcně správný, objektivní, úplný, přehledný jednoznačným a jasným vyjadřováním
- zpravidla psané a připravené
- **jazykové prostředky**: spisovný jazyk, termíny – jednoslovné:
  a. speciální v jednom oboru a s jedním významem
  b. tzv. ustálený význam – v různých oborech vlastní význam
  - víceslovné:
  substantivum + shodný přívlastek, přívlastek shodný za substantivem, slovně jmenné vazby
  slova cizího původu
- **větná stavba** : složitá, dlouhé věty a souvětí, časté pasivní konstrukce, přísudky jmenné se sponou, několikanásobné větné členy, zhuštěné vyjadřování – polovětné vazby, přechodníky, jmenné konstrukce, nepůvodní předložky
- **stavba:** promyšlená kompozice, jasné aktuální členění, rozdělení na části – orientace pomocí nadpisů a podnadpisů, za textem poznámky, přílohy, rejstříky, resumé, obsah apod., citace

kvůli přehlednosti i další prostředky – závorky, poznámky, různé styly a typy písma, grafy,

tabulky, schémata apod.

v případě mluveného projevu – kratší věty, způsob přednesu důležitý – navozování kontaktu, tempo, zvukové prostředky k názornosti

- **postup**: výkladový, popisný, úvahový

Slohové útvary

- **odborný popis –** statický, informace o vlastnostech, částech a souvislostech, založen na cílevědomém pozorování, varianty: popis pracovního postupu, návod
- **referát –** informace o aktualitách, stavu či historii, vědecký i populárně-naučný styl, častá mluvená forma (po ní odborná diskuse či koreferát)
- **výklad –** informace o procesech, cílem je poučení, podoba pojednání, článku, studie, monografie apod., nejčastější styl učebnic, časopisů, pracuje s analýzou a syntézou, od definice k jednotlivých příkladům (dedukce) či od konkrétních poznatků k závěru (indukce)
  - tři části – úvod, stať, závěr
  - mluvená forma – přednáška

- **úvaha –** na základě poznatků vědy osobní postoj autora, neodhalují se nové skutečnosti, úvodní část odborné práce, v rámci toho kritika a recenze
- **esej –** úvaha zejména na téma z kultury, filozofie či společenských věd, prvky odborného a uměleckého stylu, vybroušená jazyková forma

-

Prostěsdělovací styl

- styl běžné komunikace, hovorový, podává informace a citově hodnotící postoje
- funkce prostě sdělná
- vázané na konkrétní situaci, přímý kontakt, převážně mluvené, často dialog, doprovázeno neverbálním vyjadřováním, spontánní, nepřipravené, hraje roli emocionalita a expresivita
- jazykové prostředky: různé, často ne spisovné, chybí knižní a zastaralé prostředky, značná volnost a menší přesnost vevýběru jazykových prostředků
- slohový postup informační je kombinován s popisným a vyprávěcím

Mluvené útvary

Mluvený dialog – nejčastější, pevně zakotven v konkrétní situaci, znalost jistých ustálených a stereotypních formalit a formulací

Přípitek
Vyjádření soustrasti
Referát - neodborný
Diskuse
Vypravování události
Prostý popis

Psané útvary – krátké informační útvary

Oznamovací	Zpráva – informuje o tom, co se stalo, popř. hodnotí
	Oznámení – informuje o tom, co se stane
	Vyhláška
	Inzerát

	Blahopřání
	Plakát
Heslové	Tiskopisy - formuláře dotazníků nebo poukázek
	Testy
	Dotazníky
Dokumentární	Stvrzenka
	Protokol jednání
	Rezoluce

- pro všechny je typická strohost, stručnost, hutnost a úspornost vyjadřování, přehlednost, blíží se administrativnímu stylu, ustálené formulace

Stylizace mluvené řeči v literárním díle

- autor se snaží napodobit mluvenou řeč a její specifika

Publicistický styl

- styl sdělovacích prostředků
- funkce sdělná, přesvědčovací a získávací
- publicistika psaná a mluvená, žánry se liší, snaha rychle a výstižně informovat o aktuálních událostech, srozumitelnost, jasnost, přesvědčivost, připravené a promyšlené, monologické (kromě debat, diskusí a rozhovorů) projevy.
- jazykové prostředky: neutrální spisovný jazyk (s výj. pomezních žánrů jako je fejeton), automatizace (stále stejné prostředky) a aktualizace (prostředky, které působí novotou, nečekaností), obrazná pojmenování, módní slova, shodný přívlastek, 3.os. sloves
- **stavba projevů** – obrácená pyramida – na začátku nejdůležitější údaje, pak méně podstatná, doplňující fakta, přitažlivost ovlivněna titulky
- **stavba novin** (časopisů) – záhlaví, řádek pod záhlavím, nadtitulky stran, rubriky, obrazový materiál, popisky, inzerce, tiráž
- postup informační, výkladový a úvahový

Útvary

- **zpravodajské -** výčet údajů
  zpráva – výstižná, stručná, objektivní
  rozšířený článek – kromě faktů i popis situace
  reklama
  inzerát
  oznámení
  interview – forma rozhovoru
  komuniké
- **analytické**- rozbor a fakta
  komentář – fakta a postoj autora
  úvodník – na první straně, nejaktuálnější ze dne
  glosa – stručný kritický komentář
  recenze – objektivní zhodnocení nového díla
  diskuse
  debata
  polemika
- **beletristické** – i umělecká lit.
  črta – blízké umělecké literatuře
  sloupek – vtipná úvaha na aktuální téma
  fejeton – vtipně a neotřele zpracovává aktuální téma všedního života
  reportáž – autor je očitým svědkem

Umělecký styl

- styl umělecké prózy, poezie a dramatu, působí na citovou stránku vnímatele, obohacuje jeho vnitřní život
- funkce esteticky sdělná
- emocionální, subjektivní – evokují jevy, aby navazovaly určitou citovou atmosféru, připravují posluchači požitek, pracují s jeho fantazií
- forma psaná (i zprostředkovaná) a mluvená (dramatické projevy, i když i ony mluvenou podobu mají)
- **jazykové prostředky –** spisovný jazyk i nespisovné útvary: obecná čeština, dialekty, slang, argot, užití dáno podmínkou aktualizovat sdělení, i zvláštní prostředky:
  - poetismy
  - obrazná vyjádření
  - figury

  větná stavba různá

- **stavba –** dokonale propracovaná, horizontálně členěno na kapitoly (próza), jednání a výstupy (drama), čísla básní a sloky (poezie), u prózy a dramatu může být prolog a epilog, vnitřně členěno do pásma vypravěče a postav (próza), dialogů postav a scénických poznámek (drama)
- **druhy –** **- epika**
  - lyrika
  - drama
- postupy vyprávěcí, popisné i úvahové (epika), popis a úvaha (lyrika), úvaha a dění (drama)

Útvary:

- **vypravování –** základ epických děl, jedinečný,neopakovatelný děj , schéma: expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa
  - chronologicky či retrospektivně, zpomalení děje odbočkami
  - dějová slovesa v činném rodě, minulý čas a prézens historický, střídání delších souvětí a osamostatněných větných členů, věty oznamovací, otázky i zvolání
- **popis –** vystihuje osobu, zvíře, věc nebo jiný jev, vybírá zajímavé jevy, ne úplnost a systematičnost, popis s lyričností – **líčení**
  - jazyková přirovnání, obrazná pojmenování, rčení apod.
  - druh popisu – **charakteristika –** podává duševní vlastnosti, povahové rysy, schopnosti a zájmy člověka, přímá (vlastnosti přímo) a nepřímá (příklady jednání), obsahuje úvod (seznámení s osobou) stať (vnější a vnitřní popis) a závěr (shrnutí, čím je vzorem, co kritizujeme)

Grafická stránka slova

zabývá se jí **grafémika**

Prostředek grafického záznamu – **písmo** (čeština používá latinku), nejmenší grafickou jednotkou – **grafém** (písmeno)
Dva typy písma – psací a tiskací, velké (majuskule) a malé (minuskule)
Písmo obsahuje – písmena a znaky (číslice a znaménka)
Ortografie (pravopis) – návod, jak správně psát. Závazná pravidla jsou v Pravidlech českého pravopisu

Vztah mezi zvukovou a grafickou stránkou jazyka
Zvuková podoba – původní
Písmo se většinou opírá o zvukovou stránku – **fonologický pravopis**, ale existují odchylky:
písmena i/í a y/ý označují jeden foném, ve výslovnosti není rozdíl
písmeno ě označuje foném e s obměnou fonému předešlého)
spodoba znělosti
zjednodušení souhláskových skupin

čárka a kroužek nad u
přejatá slova – buď původní či počeštělý pravopis
výjimka – ch (spřežka písmen pro jednu hlásku) a x (jedním písmenem označuje skupinu hlásek) a w (v čj neodpovídá žádné hlásce)

Základní pravopisné jevy
Psaní i/í a y/ý v kořenech slov:
y po tvrdých souhláskách
i po měkkých souhláskách
po obojetných většinou i, kromě vyjmenovaných slov a od nich odvozených

Psaní i/í a y/ý v předponách a příponách:
y jedině v předponě vy/vý a příponě – yně

Psaní i/í a y/ý v koncovkách:
u podstatných a přídavných jmen se řídí vzory
slovesa v přítomném čase – i
v příčestí minulém se řídí dle shody podmětu s přísudkem

Psaní bě,pě,vě,mě,mně,bje,vje
bje,vje jedině pokud je b,v součástí předpony
mně je-li v příbuzném slovu nebo jiném tvaru n/ň
zájmeno já ve 2.a 4.p. mě, ve 3. a 6. mi/mně
existuje jen pě

Psaní předložek s/se, z/ze, předpon s,z,vz
předpona s/se se pojí se 7.p., z/ze s 2.p.
předpona s- vyjadřuje směr dohromady, shora dolů, z povrchu pryč a ustálené případy
předpona z- vyjadřuje dokončení děje, změnu stavu a ustálené případy
předpona vz- se píše pro směr nahoru

Nepřímo se zvukovou stránkou souvisí:

Psaní velkých písmen:
u vlastních, osobních a zeměpisných jemn
u jedinečných jmen
jako vyjádření ústy k osobě
na začátku větných celků

Užití čárky:
uvnitř věty oddělujeme jednoduché souřadně spojené výrazy, pokud se nejedná o a,i,nebo, ani, či ve slučovacím poměru
uvnitř souvětí souřadné spojení VH nebo VV, pokud nejsou spojeny pomocí a,i,nebo, ani ve slučovacím poměru
uvnitř souvětí věty závislé od řídících vět
všechny samostatné či volně připojené výrazy

Hranice slov v písmu

Dohromady se píší – **příslovečné spřežky** (někde je možno ještě psát odděleně)

Přídavná jména složená:
se spojovníkem – obě složky ve slučovacím poměru
dohromady – pokud z podstatného a přídavného jména, pokud zakončeno na o

Nauka o slovní zásobě

- zabývá se jí **lexikologie** – zkoumá **slovní zásobu** (souhrn všech slov určitého jazyka), základní jednotkou je **slovo**

Jádro slovní zásoby – nejčastější pojmy
Individuální slovní zásoba – souhrn slov jednoho uživatele, je **aktivní** (nejen zná, ale i užívá, asi 5-8000) a **pasivní** (rozumí jim, ale neužívá, asi 40 000)

Pojmenování a slovo

Nejčastější prostředek pojmenování – **slovo** – ustálená jednotka jazyka, tvořena skupinou hlásek a má vlastní význam

Slova pojmenovávají skutečnost (plnovýznamová), poukazují na skutečnost (zájmena), vyjadřují pocity a napodobují zvuky (citoslovce), pomáhají utvářet věty (spojky, předložky, částice), či označují jedinečnou skutečnost (vlastní jména).

Pojmenování – jednoslovná či víceslovná (sousloví, tvoří neoddělitelný celek, nejčastěji jako **odborný název – termín** či jako **frazém – frazeologické spojení** (je dvojího typu – nevětné, větné – pořekadla, rčení, pranostiky, přísloví.
Značková (slovotvorný původ nezřetelný) či **popisná** (lze vysledovat vztah k jiným slovům)

V souvislém textu se pojmenovává těmito způsoby:

Přímé pojmenování - ustálené

Nepřímé pojmenování (obrazné)- místo ustáleného jiné

Pojmenování opisem – perifráze

Příležitostná slova – okazionalismy – hlavně v poezii

Slovo a jeho význam

Slovo má stránku formální (zvukovou nebo grafickou) a obsahovou (významovou).

Význam slova:lexikální (věcný) a **mluvnický (gramatický)** – slovo ho získává až po zapojení do věty, vyjadřuje mluvnické kategorie.
Podle toho třídíme slova na **lexikální** (jen slovní význam – citoslovce, příslovce), **lexikálně-gramatická** (podst. a příd.jm., zájmena, číslovky a slovesa) a **gramatická** (předložky, spojky, částice – jen vztahy vět a slov, ne význam).

Slova **jednoznačná** (zvláště termíny a vlastní jména) a **mnohoznačná** (více významů, většina slov)
Mnohoznačnost (polysémie) – slovo má vedle základního významu i odvozený význam, a to na základě vnější či vnitřní podobnosti.
Homonymie (souzvučnost) – slova znějí stejně, ale mají odlišný význam.
Nepravá homonyma – shodují se jen v psané (homogryf) či zvukové (homofon) podobě.
Synonymie (souznačnost) – různá forma, ale stejný (úplná) nebo podobný (částečná synonyma) význam.
Antonymie (protikladnost) – slova významově opačná

Vrstvy slovní zásoby

Slovní zásoba obsahuje slova **neutrální** a **příznaková**

Příznak slova – a. spisovnost (spisovná a nespisovná slova)
b. dobové zabarvení (historismy, archaismy, neologismy)
c. citové zabarvení (expresivita) - kladně zabarvená (familiární, hypokoristika – domácké obměny, dětská slova, eufemismy)
- záporně zabarvená (hanlivá, zveličelá, zhrubělá, vulgární, dysfemismy)
d. stylistická příslušnost

Časem dochází ke **změnám slovní zásoby:**

- **změnou významu slov** – může dojít k rozšiřování či zužování významu, přenášení významu (metafora – na základě vnější podobnosti, metonymie – na základě vnitřní podobnosti – sem i synekdocha – záměna celku a části), apeletivizaci proprií (vlastní jméno se stává obecným), konkretizaci abstrakt (abstraktní jméno se stává konkrétním), abstraktizaci konkrét (konkrétní jméno se stává abstraktním), oslabování a zesilování významu (eufemismus, dysfemismus, hyperbola – nadsázka, ironie)
- **spojováním slov ve víceslovná pojmenování** – vznikají sousloví a frazémy
- **přejímáním slov z cizích jazyků** – k pojmenování nových jevů, buď jsou zdomácnělá nebo cizí, nejčastěji z latiny a řečtiny v minulosti, ze slovanských jazyků v NO, z němčiny díky územním kontaktům, francouzštiny z oboru móda, italštiny z oboru hudba, angličtiny v současnosti nejčastější.
- **Tvořením nových slov** – odvozováním, zkracováním či skládáním

Slovníky a jejich druhy

Překladové

Výkladové – naučné (encyklopedie, širší poučení) a jazykové (slovní a mluvnický význam)

Speciální – cizích slov, frazeologické, etymologické, frekvenční, historické, retrográdní, terminologické a dialektologické

Nauka o textu

- základní jednotka komunikace – **výpověď**
- spojováním výpovědí – nejvyšší komunikační jednotka – **komunikát** – výsledek procesu dorozumívání
- základní forma komunikátu – **text** – celistvý a soudržný jazykový útvar, zabývá se jím **textová syntax (textová lingvistika)**
- proces dorozumívání – **komunikace**

- základní **složky komunikace:**
  účastníci komunikace
  téma komunikace
  zvolený kód komunikace
  komunikační kanál

- dva základní **druhy:**
  verbální
  neverbální

- podle **počtu účastníků:**
  monolog
  dialog
- podstatnou částí komunikace – **recepce (přijímání)** – zahrnuje percepci (vnímání), dekódování (porozumění) a interpretaci (výklad smyslu)

Záznam výpovědi v textu

- grafické a mluvnické prostředky: přímá řeč – uvozovky, uvedena uvozovací větou, původní osoba i čas
  nepřímá řeč – VV předmětná, osoba i čas se přizpůsobují řídící větě
  nevlastní přímá řeč – není oddělena uvozovkami
  polopřímá řeč – užívá se 3.os., ale jazykové prostředky odkazují k přímé řeči

Výstavba textu

- prostředky návaznosti zajišťují koherenci (soudržnost) textu:

jazykové prostředky: princip aktuálního členění výpovědi

tematické posloupnosti: 1. tematizace rematu : téma druhé věty je réma předešlé

2. průběžná tematická návaznost: jedno téma ve všech výpovědích

lexikální prostředky: zájmena, příslovce, částice – odkazují do textu, mimo text, nahrazují části textu, navazují kontakt

horizontální členění textu: začátek, střed, konec
členění na odstavce (kromě začátku prvního a konce posledního odstavce – bez kontextové souvislosti
členění na kapitoly, podkapitoly, oddíly, díly, před textem může být úvod, motto, předmluva, poděkování (**pretext**), za textem **posttext** (přílohy, shrnutí, závěr, resumé, rejstřík)

vertikální členění textu: velikost a typy písma, barevná kompozice, členění pomocí číslic, paragrafů apod., tituly, mezitituly, grafy, schémata, ilustrace

V mluveném projevu členění pomocí zvukových a mimojazykových prostředků.

Nauka o tvoření slov

- zabývá se tím **derivologie** (nauka o tvoření slov)

Struktura slova

Každé slovo lze rozdělit na **morfémy –** nejmenší, dále nedělitelné části slova s významem. Jedná se o **kořen** (společný všem příbuzným slovům), **příponu (sufix)** – za základem slova, **koncovku** (část slova, která se mění při ohýbání, může být i nulová) a **předponu (prefix)** – před základem. Když oddělíme koncovky, vznikne **kmen** (hovoříme o něm u sloves) – tj. kořen a **kmenotvorná přípona.**

Př.: ná	moř	ni	ck	ého
Předpona	kořen	přípona	přípona	koncovka

Roz	ház	í	š
Předpona	kořen	kmenotvorná přípona	
Kmen			koncovka

Slovo má **slovotvorný základ** (to, co je společné odvozenému i základnímu slovu, kořen, kmen u sloves) a **slovotvorný prostředek** (formant, pomocí toho vzniká nové slovo, přípona a předpona).

Slovo je **motivované** (popisné, odvozené) či **nemotivované** (neodvozené).

Způsoby tvoření slov:

- **odvozování (derivace)** – nejčastější způsob, vznikají odvozená slova (deriváty) Existuje příponové, předponové (nemění slovní druh), koncovkové, předponově příponové a předponově koncovkové odvozování. Někdy dochází k **alternaci** (změnám slovotvorného základu) – souhlásky se měkčí či tvrdnou, samohlásky se dlouží, krátí, střídají, vznikají či zanikají. Dají se klasifikovat podle slovního druhu výsledného či základového slova nebo z hlediska slovotvorného (dle toho jak je daný jev pojmenován) – **slovotvorná kategorie.**

Výsledek odvozování slovotvorná kategorie		Typ odvozování základové sl.	
Podstatná jména	příponové/ Předponové/ Smíšené	činitelské názvy	sloveso
		konatelské názvy	podst.jm.
		dle příslušnosti	podst.jm.
		názvy prostředků	sloveso
		n. výsledků děje	sloveso
		n.nositelů vlastnosti	příd.jm.
		n. míst	podst.jm.
		n. přechýlené	podst.jm.
		n. mláďat	podst.jm.
		n. zdrobnělé	podst.jm.
		n. zveličené	podst.jm.
		n. hromadné	podst.jm.
		n. abstraktní	příd.jm./slovesa

Výsledek odvozování slovotvorná kategorie		Typ odvozování základové sl.	
přídavná jména	příponové/ předponové	n. přivlastňovací	jména
		n. místní	podst.jm.
		n. látkové	podst.jm.
		n. dle znaku	podst.jm.
		n. dějové	sloveso
		n. zesilující	příd.jm.
		n. zeslabující	příd.jm.
slovesa	předponové	násobená- opětovací - opakovací	sloveso
		zvukomalebné	citoslovce
		stávat se nějakým	příd.jm.
		dělat něco	podst.jm.
		být někým, něčím	podst.jm.
		citově zabarvené	sloveso
příslovce			příd.jm.
			podst.jm.

- **skládání (kompozice)** – vznikají kompozita – slova složená. Dělíme je na **vlastní složeniny** (nedají se rozdělit) a na **nevlastní složeniny (spřežky,** dají se rozdělit**).**

- **zkracování (abreviace)** – vznikají zkratky a zkratková slova. **Iniciálové zkratky** (z počátečních písmen) – nesklonné a hláskují se po písmenech, výj. UNESCO – skloňuje se a čte jako slovo), **zkratková slova** vznikají spojením počátečních hlásek nebo slabik, skloňují se a vyslovují jako slova.

Nauka o zvukové stránce jazyka

- zabývá se jí **fonetika** – vymezuje nejmenší zvukové jednotky – hlásky, zjišťuje, jak je tvoříme

fonologie – zkoumá zvuky lidské řeči z hlediska dorozumívací funkce, zabývá se jen těmi hláskami, které schopny rozlišit význam slova – **fonémy**

Vznik řeči:
Mluvidla – dýchací (respirační), hlasové (fonační), hláskovací (artikulační)- pasivní a aktivní (jazyk, rty).

Soustava českých hlásek:
10 samohlásek (vokály), 25 souhlásek (konsonanty) a 1 dvojhláska (diftong)

samohlásky – tóny, znělé, ústní, krátké a dlouhé , do vokalického trojúhelníku
dvojhláska – ou (v cizích a přejatých slovech au, eu)
souhlásky – šumy, znělé a neznělé (bez účasti hlasivek), párové a nepárové (neexistuje protiklad znělá-neznělá), další rozlišení dle místa (obouretné, hrtanové, …..) a způsobu tvoření (závěrové, polozávěrové a úžinové)

Zvuková stránka slova

Nejmenší mluvní jednotka – **slabika** (musí být přítomna samohláska či dvojhláska, výj. r,l,m) – otevřené či zavřené (končí souhláskou)

Zvukově zvýrazněná slabika – **přízvuk** (v čj hlavní na první slabice, vedlejší na dalších lichých)
Nemají přízvuk – **příklonky** (k předcházejícím slovům) a **předklonky** (k následujícím)
Spojením jedné přízvučné a několika nepřízvučných – rytmická jednotka řeči – **mluvní takt** – jejich sled tvoří **rytmus** řeči.

Zvuková stránka věty

Mluvní takty se spojují do **větných úseků** (kóla)
Jednotlivé věty mají specifickou **melodii (intonaci)**- klesavou (oznamovací), stoupavou na začátku či na konci (rozkazovací), klesavě stoupavou (zjišťovací otázky) či stoupavě klesavou (doplňovací)
Významové centrum věty – **větný přízvuk** (na konci). Chceme-li zvýraznit jiné slovo – **důraz.**
V mluveném projevu dáváme pozor na určité **tempo** – souvisí s pauzami.
Členění pomocí pauz, intonace a přízvuku - **frázování**

Spisovná výslovnost

U samohlásek – kvalita i kvantita, dvě stejné nesplývavě
U souhlásek – setkají-li se dvě – **asimilace** znělosti (spodoba) – o znělosti rozhoduje poslední souhláska skupiny (je-li znělá, celé zněle)
- skupinu stejných splývavě, pokud neohrozíme smysl slova, jinak skupiny pečlivě

U cizích a přejatých – používáme jen české hlásky, počeštěná jak se píší, cizí jména vlastní dle výslovnosti v cizím jazyce, mnoho z nich dubletní nejen psaní ale i výslovnost

Skladba (syntax)

- zabývá se mluvnickou i významovou stavbou vět a souvětí

věta – nezakotvená jazyková jednotka, nejdůležitější částí je přísudek, je to nejčastější forma slovního vyjádření myšlenky, má stránku mluvnickou (uspořádána jako určitá struktura, mezi členy vztahy)

výpověď – zakotvená v určité komunikační situaci, nejčastěji vyjádřená formou věty, má stránku obsahovou – vypovídá o skutečnosti a modální – oznámení, otázka, rozkaz, popř. přání

větné vztahy

- navzájem spojeno významovými vztahy:

predikace (přisuzování) – vyjadřuje se shodou (kongruencí) v osobě a čísle mezi podmětovou a přísudkovou částí, pouze u dvojčlenných vět (kde to chybí, jedná se o jednočlenné věty).

determinace (určování) – mezi kterýmkoli rozvíjejícím a řídícím členem, může být vyjádřena: kongruencí (shodou) – shoduje se v pádě, čísle, rodě nebo osobě
Rekcí (řízeností) – řídící člen určuje pád jména
Adjunkcí (přimykáním**)** – pouze významový vztah

koordinace (souřadnost) – každý člen jinou skutečnost, týž větné členy, nezávislé celky:
vztah slučovací, stupňovací, odporovací, vylučovací, příčinný, důsledkový

apozice (přistavování) – každý člen stejnou skutečnost, týž větné členy (přístavek)

větný člen

- tvoří mluvnickou výstavbu věty, nejmenší jednotka větné struktury, každé plnovýznamové slovo, ty členy, jejichž přítomnost vyžadována – **základní** (jejich spojení – základní skladební dvojice – podmět, přísudek)
- další větné členy – **rozvíjející** (jejich spojení – skladební dvojice – přívlastek, předmět, PU, doplněk)
- předložky, spojky, částice a citoslovce nejsou samostatnými větnými členy

podmět (subjekt) – mluvnicky nezávislý, vyjadřuje konatele, nositele nebo cíl děje, shoda s přísudkem

- vyjádřen: nominativem substantiva,adjektiva či pronomina, dále infinitivem, příslovcem + podstatným jménem, číslovkou + podstatným jménem
- zvláštní případy:
  - nevyjádřený (naznačen tvarem slovesa, lze doplnit zájmenem)
  - všeobecný (blíž neurčen, ale osobní)
  - bezpodmětné věty (původce děje to, ono)

přísudek (predikát) – mluvnicky nezávislý, vyjadřuje děj, stav, změnu stavu či přisuzuje vlastnost, shoda s podmětem v rodě a čísle, většina sloves vyžaduje doplnění dalšími větnými členy (= valence slovesa)

- vyjádřen: přísudek slovesný (určitý tvar plnovýznamového slovesa, určitý tvar modálního slovesa a infinitiv plnovýznamového slovesa, určitý tvar fázového slovesa a infinitiv plnovýznamového slovesa)

přísudek slovesně-jmenný – obsahuje sponu (určitý tvar slovesa bez samostatného významu) a jmennou část (podstatné jméno, přídavné jméno, příslovce, infinitiv).

- zvláštní případy.
  - spona nevyjádřena – jmenný přísudek
  - věty neslovesné (náhradou může výt podstatné jméno, přídavné jméno, příslovce, infinitiv slovesa, citoslovce)

předmět (objekt) – vyjadřuje, na co se děj orientuje, co je jím zasahováno, čeho se týká, rozvíjí sloveso nebo přídavné jméno, ptáme se pádovými otázkami, rekce

- vyjádřen: podstatným jménem
  zájmenem
  infinitivem
- může být v pádu – prostém i předložkovém

příslovečné určení (adverbiale) – vyjadřuje okolnosti děje nebo míru, rozvíjí sloveso, přídavné jméno nebo příslovce, není pádově řízeno, přimykání

- vyjádřeno: příslovcem
  pád podstatného jména prostý
  pád podstatného jména předložkový
  infinitiv
- druhy: místa, času, způsobu (míry, prostředku, zřetele), příčiny (účelu, podmínky, přípustky)

Přívlastek (atribut) – rozvíjí a vymezuje význam podstatného jména, rekce, shoda či přimykání

- vyjádřen: přídavným jménem
  zájmenem
  číslovkou
  podstatným jménem
  příslovcem
  infinitivem
- druh: shodný (shoduje se v pádě, číslu i rodě) a neshodný
- podle počtu: holý, rozvitý, postupně rozvíjející, několikanásobný
- shodný rozvitý: těsný a volný
- zvl. Typ neshodného – nominativ jmenovací – jméno či titul, bez čárky

Doplněk (atribut verbální) – vyjadřuje vlastnost podstatného jména za jistého děje nebo je mu vlastnost dějem přisuzována, závislost na podstatném jméně a slovese, shoda a rekce ve stejnou dobu

- vyjádřen: přídavným jménem
  podstatným jménem
  infinitivem
  zájmenem
  číslovkou
  přechodníkem
- druh: subjektový (na podmětu a přísudku)
  objektový (závisí na předmětu a přísudku)

Souvětí

- spojení dvou nebo více vět ve vyšší mluvnický i obsahový celek, věty ztrácejí samostatnost, vzájemné vztahy (x jednoduchá věta)
- spojovací prostředky: spojky, vztažná zájmena, vztažná příslovce, asyndeton – bez spojky)

- věta mluvnicky nezávislá na jiné – **hlavní**

- věta mluvnicky závislá – **vedlejší**

- **vztahy mezi větami:**
  parataxe – přiřazování, tvoří koordinační skupinu, mluvnicky rovnoprávné, mezi dvěma VH či dvěma VV stejné závislosti
  hypotaxe – podřazování, jeden ze členů je závislý, VH a VV, dvě VV jiné závislosti

Souvětí: **souřadné:** nejméně dvě VH ve vztahu parataxe a x VV. Mezi VH poměr: slučovací, stupňovací, odporovací, vylučovací, příčinný, důsledkový
podřadné: jedna VH a x VV. Druhy dle toho, který větný člen řídící věty nahrazen: podmětná, přísudková, předmětná, přívlastková, doplňková, příslovečná – místní, časová, způsobová (účinková, měrová, zřetelová), příčinná, účelová, podmínková, přípustková

Složité souvětí:
- vyšší počet vět, nejméně tři, kombinace parataxe i hypotaxe na různých úrovních, základní možnosti: - několik VH, parataxe
  - - jedna VH, na ní závislé VV
  - - jedna VH, na ní jedna VV, další VV na VV
    - jedna VH, dvě a více VV souřadných
- dvě či několik podřadných souvětí je souřadně spojeno neho VH souřadně k podřadnému souvětí

Zvláštnosti větné stavby

- nezačleňujeme mluvnicky do věty:
  - oslovení, citoslovce, samostatný větný člen, paranteze (vsuvka), osamostatněný větný člen, elipsa (výpustka), apoziopeze (nedokončená výpověď)

Chyby ve větné stavbě

- anakolut (vyšinutí z větné vazby), zeugma (zanedbání dvojí vazby), kontaminace (směšování vazeb), atrakce (skladebná spodoba)

Věta podle postoje mluvčího:

- **oznamovací –** tečka, sloveso v indikativu či kondicionálu, klesavá intonace, prosté sdělení
- **tázací** – otazník, sloveso v indikativu či kondicionálu, stoupavá intonace, dotaz, otázky doplňovací a zjišťovací (ano, ne)
- **vylučovací** – ptají se na více možností
- **řečnické** – nečekáme odpověď
- **žádací** – vykřičník, sloveso v rozkazovacím způsobu, infinitivu či oznamovacím způsobu, klesavá či stoupavě klesavá intonace, žádost
- **přací** – vykřičník, sloveso v indikativu či kondicionálu, klesavá intonace, přání

Aktuální členění výpovědi a slovosled

- člení na dvě části – východisko (známé ze situace či předchozího kontextu, téma) a jádro (to nové, réma sdělení)
- pořádek slov: objektivní – východisko, jádro
  subjetivní – jádro, východisko

- řazení slov: v čj libovolné, ale určitá pravidla: přívlastek shodný před jménem (rozvitý, v protikladu a odborně za jménem)

přívlastek neshodný za jménem (ve 2.pádě os.zájmena s přivlastňovacím významem a uměleckém stylu před jménem)

VV přívlastková – za řídícím substantivem

příklonky – ne na začátku
v souřadném souvětí – nelze zaměňovat pořadí vět volně

u VV přívlastkových, účinkových a přirovnávacích s než nelze obrátit pořadí

Základy valenční skladby

valence – schopnost přísudkových výrazů vázat na sebe větné členy

souhrn doplnění zleva a zprava – **valenční pole**

přísudek – **verbum finitum (VF)**- nadřazen podmětu

základová větná struktura – ZVS – holá kostra věty – zapsána pomocí gramatických větných vzorců

ostatní větné členy – **nezákladové (fakultativní)**

vlevo od přísudku – **levovalenční pozice –** podmět (S)

vpravo – **pravovalenční pozice –** předmět (O), příslovečné určení (Adv), doplněk (Atv)
do ZVS nepatří přívlastky

nejčastější vzorce v čj:
S-VF
VF
VF-O
VF-O-O
VF-O-Adv
VF-Adv
S-VF-O
S-VF-Adv
S-VF-Atv
S-VF-O-Adv
S-VF-O- O

Tvarosloví (morfologie)

- zabývá se tvořením tvarů slov, pojednává o slovních druzích, jejich třídění a o morfologických kategoriích

Členění slovního tvaru

Každé slovo můžeme rozčlenit na morfémy.
Pro tvarosloví důležité členění na **tvaroslovný základ** (při ohýbání se nemění) a **koncovku**

Třídění slov

- **morfologické hledisko –** ohebná – skloňují se (zájmenné, jmenné nebo složené skloňování) a časují
  neohebná
- **sémantické hledisko –** hodnotí význam slov – plnovýznamová (podst. a příd.jm., zájmena, číslovky, slovesa, příslovce)
  neplnovýznamová
- **syntaktické hledisko –** využití slova ve větě, 10 slovních druhů

Mluvnické kategorie (významy)
- pro všechny ohebné slovní druhy
- kategorie **jmenné -** vyjadřují podst. a příd.jm., zájmena o ohebné číslovky. Jsou to pád, rod, číslo, popř. životnost
- kategorie **slovesné** – vyjadřují slovesa. Jsou to osoba, číslo, způsob, čas, slovesný rod a vid.

Podstatná jména (substantiva)
- názvy osob, zvířat, věcí, vlastností, stavů a dějů
- skloňují se, plnovýznamový slovní druh
- ve větě role podmětu či předmětu
- mluvnické kategorie pádu, čísla a rodu, dále vzor

Druhy:
- konkrétní
- abstraktní
- obecná
- vlastní

Pád
- vyjadřuje se jím tvarová změna slova, jméno se zapojuje do věty, v čj 7 pádů
- nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokál, instrumentál
- bezpředložkové či předložkové, jen bezpředložkový – 1. a 5., jen předložkový – 6.
- Mají různé syntaktické funkce – 1. – pád podmět, 2., 3., 4., 6., 7. – předmět, příslovečné určení, přívlastek, 5. – nemá platnost větného členu
- Mají různé věcné významy – 1. původce děje, 4.-cíl děje, 3. – přivlastňování, 4. cíl děje, 6. a 7. – okolnosti děje, 2. – přivlastňování, původce, cíle, vlastnost, částečnost

Číslo
- odráží realitu, jednotné (singulár) a množné (plurál), ve staré češtině i duál (dvojné číslo) pro dvě skutečnosti – dnes jen některé tvary ve skloňování dva, oba a názvů párových částí těla
- zvláštní skupiny: **hromadná podst.jm**. – mluvnicky tvar singuláru, ale označují více skutečností
  pomnožná podst.jm. – mluvnicky tvar plurálu, ale označují jednu skutečnost
  látková podst.jm. – mluvnicky tvar singuláru, ale významově látku bez ohledu na množství

Jmenný rod

- maskulinum, femininum a neutrum
- jen u názvů osob a zvířat odpovídá přirozenému rodu

- u mužského rodu – životnost (shoduje se 2. a 4.p.j.č.) a neživotnost (shoduje se 1. a 4.pád j.č.)

Systém skloňování vyjadřují **vzory**:

Mužský rod –	životný,	souhláskový: pán (tvrdý), muž (měkký)
		samohláskový: předseda (tvrdý), soudce (měkký)
	neživotný	hrad (tvrdý), stroj (měkký)

U jednotlivých pádů existují varianty koncovek:

3. a 6. j.č. –	pán: -u/-ovi
	muž/soudce: -i/-ovi
1.a 5. mn.č.-	-i/-ové/-é u životných

vzor les ke vzoru hrad (slova ve .p.j.č. na –a)

2.p.j.č.	hrad: -u/-a
6.p.j.č.	hrad: -u/-e(ě)
6.p.mn.č.	hrad: -ech/-ích/-ách

Dochází i ke kolísání mezi tvrdými a měkkými vzory u neživých jmen na –l, -en: podle stroj i hrad .
Zpodstatnělá přídavná jména se skloňují jako příd.jm.

Nepravidelné skloňování:
Kůň - v j.č. muž, v mn.č. stroj, píseň, kost
Host – v j.č. pán, v mn.č. i kost
Lidé – kromě 1. a 5. podle kost
Den, týden – zbytky starého skloňování

Ženský rod – samohláskový: žena (tvrdý), růže (měkký)
souhláskový: píseň, kost

2.p.mn.č-	růže –í/nulová
žena –	někdy vkladné –e-
žena, růže –	dvojslabičná – krácení první dlouhé samohlásky

Některá podstatná jména kolísají mezi růže, žena.
Některá podstatná jména mají dvojtvary růže, píseň.
Podstatná jména typu paní a zpodstatnělá příd.jm. se skloňují jako příd. jm.

Nepravidelné skloňování:
Náplast, pěst, paměť aj. – mezi píseň a kost
Ruka, noha – duál
Typ myš, lež, veš, řeč, věc apod. – podle kost, ale problém 6. a 7.p.mn.č.

Střední rod – město (tvrdý), moře(měkký), kuře (rozšířený) a stavení (dlouhý)

6.p.j.č. město –ě/-u
6.p.mn.č. město –ech/-ích/-ách

Podstatná jména typu vstupné, hovězí se skloňují jako příd.jm.

Nepravidelné skloňování:
Hrabě, kníže – v j.č. kuře, m.r. (upřednostňován), v mn.č. stř.r.
Nebe – j.č. moře, mn.č. město
Rameno, koleno – duál
Oko, ucho – duál, jako část těla v ž.r.
Dítě – v mn.č. dle kost

Přídavná jména (adjektiva)

- vyjadřují vlastnosti podstatných jmen, zpřesňují, vymezují jejich význam
- skloňují se, plnovýznamový slovní druh
- přívlastek shodný, doplněk, jmenná část přísudku
- kategorie pádu, čísla a rodu, dále vzor

Druhy: - jakostní
- vztahová

Trojí stupeň vlastnosti – vyjadřujeme **komparací (stupňováním)**
Pozitiv – základní stupeň vlastnosti
Komparativ – větší míra, srovnání, pomocí přípon –ší/-ejší/-ější
Superlativ – největší míra, pomocí předpony nej- ke komparativu

Typ skloňování:

- vlastní složené skloňování – podle něj tzv. dlouhé tvary
- jako podstatná jména – podle něj tzv. jmenné tvary – ustupují
- smíšené skloňování – přivlastňovací příd.jm.

Pád, číslo, rod – shoduje se s určujícím podst.jm.
Rozlišujeme tvrdá a měkká přídavná jména, dále přivlastňovací. K jednotlivým typům **vzory:**
Mladý (tvrdý), jarní (měkký), otcův (přivlastňovací mužský), matčin (přivlastňovací ženský)

Zájmena (pronomina)

- zastupují podst. a příd.jm. nebo na ně odkazují
- skloňují se, plnovýznamový slovní druh
- ve větě plní role jmen, které zastupují
- kategorie pádu, čísla a rodu

Druhy : - osobní
- ukazovací
- přivlastňovací
- tázací
- vztažná
- neurčitá
- záporná

Podle toho, zda **vyjadřují rod**:
- bezrodá – já, my, ty,vy,se
- rodová

Typy skloňování

- zvláštní – bezrodá
- zájmenné – vzor ten(tvrdý) a náš (měkký)
- adjektivní
- nesklonná – jeho, jejich

Číslovky (numeralia)
- číselný význam
- skloňují se, plnovýznamný slovní druh
- ve větě přívlastek shodný
- kategorie pádu

Druhy: určité
neurčité
V rámci toho:
- základní
- řadové
- druhové
- násobné

Typy skloňování

- nesklonné – násobné číslovky
- jmenné – jako podst.jm.
- složené – jako příd.jm.
- zájmenné – jeden jako ten

Kombinované číslovky: každou píšeme a skloňujeme zvlášť (výjimkou: peněžní poukázky).

Slovesa (verba)

- vyjadřují děj, činnost, stav nebo změnu stavu
- časují se, plnovýznamový slovní druh
- ve větě přísudek, neurčité tvary podmět, předmět, přívlastek neshodný a doplněk
- kategorie osoby, čísla, způsobu, času, rodu, vidu, dále třída a vzor

Druhy: - plnovýznamová – samostatně význam
pomocná : sponová - být, bývat, stát se, stávat se
modální (způsobová) – moci, muset, smět, chtít, mít
fázová – začít, přestávat apod.

Slovesné tvary: neurčité (infinitní) – infinitiv, příčestí minulé a trpné, přechodník
Určité (finitní) – vyjadřují všechny kategorie

Osoba a číslo

- shodové kategorie, spojení podmětu a slovesa v přísudku
- **trojí osoba** – vyjadřuje i vztah k účastníkům komunikace. **Neosobní slovesa** – jen ve 3.os.j.č.(přírodní jevy, duševní vjemy). 3.os.mn.č. – **všeobecný podmět.**
- **dvojí číslo** - singulár a plurál

Nesoulad mezi kategoriemi osoby a čísla: **autorský plurál** – nechce vyjadřovat osobní mínění

plural majestatikus – panovník pro zesílení významu

vykání – vyjádření úcty

Způsob

- **indikativ** – oznamovací, konstatování

- **imperativ** – rozkazovací, pokyn
- **kondicionál** – podmiňovací, uskutečnitelný za určitých podmínek, nereálný

Čas
- **prézens –** přítomný, lze jím popisovat i minulý děj (prézens historický) pro aktualizaci
- **préteritum –** minulý, přítomné tvary být (kromě 3.os.) a příčestí minulé
- **futurum –** budoucí, u N: budoucí čas pomocného být a infinitiv, u D: jednoduchá forma koncovky přítomného času

Slovesný rod

- **aktivum –** činný, podmět je konatelem děje
- **pasivum –** trpný, podmět vyjadřuje cíl děje: opisné (být a příčestí trpné) zvratné (nezvratné slovesa a se)- nemůžeme užít, chceme-li vyjádřit konatele

Vid
- existují dvě podoby slovesa se stejným významem, které odlišují vztah k ukončenosti děje
- **dokonavá slovesa –** děj dokončen, nemohou vyjádřit přítomnost
- **nedokonavá slovesa –** děj neohraničený, budoucnost vyjadřují opisem nebo předponou

Nepravidelná slovesa
Být, jíst, vědět, vidět, mít, chtít, jít – nepravidelné tvary

Slovesa rozdělena do pěti **tříd** a ke **vzorům** dle 3.os.j.č. ind.préz. :

1. třída	-e-	nese, bere, maže, peče, tře
2. třída	-ne-	tiskne, mine, začne
3.třída	- je-	kryje, kupuje
4.třída	- í -	prosí, trpí, sází
5. třída –	á-	dělá

Neurčité slovesné tvary
- **infinitiv –** pouze vid a slovesný rod
- **přechodník –** vid, slovesný rod, částečně čas, jmenný rod, číslo
  přítomný – od přítomného kmene N sloves
  minulý – od minulého kmene D sloves

přítomný			minulý		
muž.j.č.	žen.stř.j.č.	mn.č.	muž.j.č.	žen.stř.j.č.	mn.č.
-a	-ouc	-ouce	0	-ši	-še
-e	-íc	-íce	-v	-vši	-vše

- **příčestí minulé (činné) –** koncovky –l,-la,-lo pro j.č. a –li, -ly, -la pro mn.č.Součást minulého času
- **příčestí trpné –** koncovky –n, -na, -no nebo –t, -ta, -to pro j.č. a –ni, -ny, - na nebo – ti, -ty, -ta pro mn.č.

Příslovce (adverbia)

- vyjadřují bližší okolnosti dějů, stupeň vlastnosti nebo míry předmětu
- neohebný plnovýznamový slovní druh
- ve větě příslovečné určení

Druhy:

- místa
- času
- způsobu, popř. míry
- příčiny

Trojí stupeň: u většiny, 2.st. – eji/-ěji, 3.st. nej- ke druhému

Předložky (prepozice)

- vyjadřují ve větě vztah jmen k jiným větným členům
- neohebný, významově nesamostatný slovní druh
- ve větě součást příslovečného určení, méně pak přívlastku, předmětu či doplňku

Druhy:

- vlastní (**primární**) - neodvozené
- nevlastní (**sekundární**) – odvozené

Pojí se s určitým počtem pádů: jedním, dvěma či třemi

Spojky (konjunkce)

- spojují věty či větné členy
- neohebný, významově nesamostatný slovní druh
- ve větě nejsou větným členem

Druhy:

- **souřadící (parataktické**) – vyjádření koordinace mezi členy či větami souřadnými v poměru slučovacím, stupňovacím, odporovacím, vylučovacím, vysvětlovacím (příčinném a důvodovém) nebo důsledkovém
- **podřadící (hypotaktické) –** vyjádření závislosti mezi větami či členy, vztah obsahový, příčinný, účelový, účinkový, podmínkový, přípustkový, časový, způsobový, výjimkový.

Částice (partikule)

- uvozují samostatné věty, dávají jim významové a citové odstíny
- neohebný, významově nesamostatný slovní druh
- ve větě nejsou větným členem

Druhy:

- výzvové
- hodnotící
- emocionální

Úlohu částic mohou plnit i spojky.

Citoslovce (interjekce)

- napodobují zvuky, vyjadřují nálady, city, vůli mluvčího
- neohebný, významově nesamostatný slovní druh
- ve větě nejsou větným členem

Druhy:

- zvukomalebná (onomatopoická, objektivní)
- pocitová (subjektivní)
- kontaktová (vybízecí)

Někdy zastupují jiné větné členy, např. přísudek

Úvod do stylistiky

- zabývá se jazykovým slohem (stylem) – výstavbou jazykových projevů a způsoby výběru jazykových prostředků

Jazykový styl

- je to způsob zpracování obsahu a způsob výběru a uspořádání jazykových prostředků v projevu.
- Prolínají se zobecněné slohové rysy s individuálním stylem, popř. stylem uměleckého směru či doby.

Slohotvorní činitelé

- tj. podmínky jazykového projevu
- **objektivní** – funkce projevu, prostředí, forma, adresát, míra připravenosti, téma apod. Pak rozlišujeme např. psané/mluvené, připravené/nepřipravené, dialogické/monologické projevy apod.

- **subjektivní –** povahové rysy autora, psychický typ, momentální stav, pohlaví, věk, dosažené vzdělání, jazykové dovednosti apod.

Funkční styly

- dle funkce:

prostěsdělovací	administrativní
publicistický	umělecký
odborný	řečnický

Stylistika jazykových prostředků

Slova pro každý styl – **stylově neutrální, bezpříznaková**
Prostředky typické pro každý styl – **stylově příznakové** prostředky:

- hláskové
- tvaroslovné
- slovotvorné
- syntaktické

Podle povahy příznaku:

- dle příslušnosti k funkčnímu stylu: odborné, hovorové, publicistické a umělecké
- dle příslušnosti k útvarům národního jazyka:spisovná, hovorová, dialektismy, slangismy, argotismy
- dle expresivity a emocionality : citově kladně a záporně zabarvená
- dle dobové platnosti : historismy, neologismy, archaismy

Projev mluvený a psaný

Mluvený projev – jedinečný, váže se na situaci časovou nebo místní, základní pro prostěsdělovací styl, přímý kontakt s adresátem, nepřipravenost, výj. nepřímé mluvené projevy (televize) a částečně či úplně připravené (přednáška)

Psaný projev – není vázán na situaci, zpravidla připravený, publicistický, odborný a umělecký styl, místo zvukových prostředků interpunkce, ke členění i další grafické prostředky.

Slohové postupy a útvary

Slohový postup – ztvárnění tématu jako celku vzhledem k cíli projevu

Slohový útvar – konkrétní výsledek, obsahově i formálně uzavřená textová jednotka

Postupy:

- **informační –** nejjednodušší, fakta nevysvětluje, konstatuje, prostěsdělovací styl, administrativní a publicistický styl
- **popisný –** zachycuje znaky a rysy skutečnosti, zvláštním druhem je charakteristika, prostěsdělovací, odborný a umělecký styl
- **vyprávěcí –** průběh jedinečného děje, prostěsdělovací a umělecký styl, příp. i publicistický
- **výkladový a úvahový –** postup se kombinuje, odborný, publicistický a umělecký styl

Jazyková kultura

- úroveň jazykového vyjadřování a péče, jde o **jazykovou správnost** a vhodnost, přiměřenost vzhledem k adresátovi, originalitu, pestrost apod.

Základy rétoriky

- zakladatelem byl řecký filozof Aristoteles – spis Rétorika - pěstování stylu
- vrcholem antického řečnictví - Cicero – pestrost, obsahové bohatství
- v českých zemích vzrostl význam za husitství

rétorický styl – styl oficiálních veřejných mluvních projevů, zvláštní řečnické prostředky

- funkce přesvědčovací, agitační a propagační

charakteristika – obsahově závažné téma, široký okruh posluchačů, přímý kontakt, neverbální prostředky, emotivní působivost, naléhavost, mluvené, připravené – zapamatování textu, umění přednesu

řečnické prostředky – spisovná čeština, může být citově zabarveno, prostředky citového zaujetí (řečnické otázky, apostrofy, tropy a figury), názorné prostředky (schéma, tabulky, obrazná pojmenování, přísloví), dramatické prostředky (intonace, důraz, gradace)

kompozice řečnických projevů – úvod (oslovení, přivítací formule, rozvrhnutí), stať (argumentace, námitky, myšlenky), závěr (shrnutí, výhledy, poděkování)

řečnické útvary – slohový postup výkladový a úvahový:

- politické řeči
- soudní řeči
- duchovní řeči
- příležitostné řeči
- naučné řeči
- proslov – projev menšího rozsahu, menší počet posluchačů, jednodušší kompozice
- přednáška – odborný styl, poučení, věcné, přesné
- diskuse – názory na problém, různá stanoviska, diskusní příspěvky